

Kur'an'da Toprak ve Yeryüzü Lafızları

The Mention of Earth and Land in the Kuran

İsa Yüceer*

Özet:

Bu makalede Kur'an-ı Kerim'de toprak ve yeryüzünden bahisler kaydedilmekte ve malzeme metinler üzerine yapılan yorumlarla sınıflanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Toprak, yeryüzü, yaratılış, insan, varlık.

Abstract:

This article records the mention of earth and soil the Kur'an and classifies the material with commentary on the texts.

Key words: Earth, Land, Creation, Man, Existence

Toprak lafzı ayetlerde çeşitli münasebetlerle geçmektedir. Bunlar insanın yaratılışından dirilişine kadar farklı meseleleri içermektedir. Geneli insanla ilgilidir. İnsanın ondan yaratıldığı, ondan çıkan gıdalardan istifade ettiği ve sonunda topraktan kalkıp mahşere geleceğinin tasvirleri yapılmaktadır. Burada temel yaklaşım insanı uyarmaya yöneliktir. Onun hayat boyu duyarlı olması, hayatı hassasiyet içinde geçirmesi ve toprağa değer vermesini sağlamaya yöneliktir. İnsan kendisinin toprakla iç içe olduğu gibi onunla doğrudan alakalı olduğu gerçeğini görecektir. Aksi takdirde zarar eden kendisi olmaktadır.

Yüce yaratıcı insanın toprakla ilişkisini ilk ferdin toprak ve sudan oluşan fiziki yapısına ruh verilmek suretiyle canlı konumuna getirilişiyle izah etmiştir. Bundan sonraki süreçte insan hayatı toprakla irtibatlı olarak devam etmekte ve o yeryüzünde yetişen ürünlerden gıdasını almaktadır. Sonunda ise doğarken güzel giysilerle kundaklandığı gibi

* Prof. Dr. İsa Yüceer, Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, Van.
myuceer@yahoo.com

vefatında da kefen denen pakete sarılmakta ve Allah'tan gelen varlığın Allah'a sunulması için toprağa gömülmektedir. İnsan ruhu ilahi huzura yükselirken topraktan gelen beden yine toprağa iade edilmekte ve toprak kendinden bir unsur olan insan bedenini içinde tutarken bir müddet sonra insan vücudu toprağın bir parçası hâli ni almaktadır.

Hayattaki insan ayağının altında çiğneyip geçtiği toprağın asırlarca önce yaşamış bir insanın vücudu, kalbi, beyni, gözü vb. olabileceğini unutmamalıdır. Hal böyle olunca canlılık dönemini yaşayan insan vefat etmiş insanların üzerinde gezerken kendisinin de toprakta yer alacağı ve orada korunacağı gerçeğini görmelidir.

Ayetlerde Toprak İfadesi

1. Adem'in Topraktan Yaratılışı

Hız. İsa'nın yaratılışındaki inceliği kavrama zorluğu yaşayanlara Kur'an Hız. İsa üzerinde tartışma yapmaktan vazgeçip, ondan daha önemli olan ilk insanın yaratılışını düşünmeye çağırıştır. "Allah katında İsa'nın durumu Adem'in durumu gibidir. Allah onu topraktan yarattı. Sonra ona "ol" dedi ve o da oldu" (Al-i İmran 3/59) bilgisini vermiştir. Bu ifadeleriyle Kur'an Hız. Adem'in ana ve babası olmaksızın topraktan yaratıldığını haber vermiştir. Bu gerçek karşısında insan Allah'ın İsa'yı babasız olarak yaratmış olmasını kabul edecek ve bunu inkâr yoluna gitmeyecektir. Hız. Meryem'in iffetli olduğunda tereddüt etmeyecek, her iki insanın Allah'ın sonsuz kudreti ile belirtilen yollarla var edildiklerini kabul edecektir.

2. Düşünceye Teşvik için Örnekli Anlatım

Ayetlerde insanın doğru düşünmesine teşvik için örnekli sunum yapılmıştır. Kur'an insanın yanlış işlerden uzak olması ve isabetli karar verebilmesi için ömür harcayan kimsenin emeğinin boşa gittiği gibi yaptığı iyiliği başa kakan ve eza verenin kendi hayrını iptal edişini anlatmıştır. Kalp kırma, fakiri küçük görme, ona eziyet etme, sürekli o iyiliği hatırlatma ve gösterişte bulunma istenmeyen tutumlardır. Sonuçta hayırdan bir fayda ve sevap kazanımı gerçekleşmeyecektir. Ayrıca yapılan bir iyiliğin yanında bunca olumsuzluk birikince günah kazanma ve sonunda ceza görme söz konusu olacaktır. Tüm bunlar şu karşılaştırma ile daha doğru anlaşılacaktır. "Böylesinin durumu üzerinde biraz toprak bulunan düz kayaya benzer ki sağanak bir yağmur isabet etmiş de onu çıplak pürüzsüz kaya hâli ne getirmiştir" (Bakara 2/264). Kaya üzerindeki toprak korunmazsa, güçlü bir yağmurun onu alıp götürüşü anlatılırken o toprağın korunmasına çağrı yapılmıştır. Bu örnekten hareketle iyilik yapanlar

bunu olumsuz tavırlarıyla boşa çıkarmayacaklardır. Kazanç sağlayanlar onu istemeyen tutumları ile zayi etmeyecekler, kazanımlarını koruyacaklar ve güzel sonuçlar elde edeceklerdir. Nitekim kaya üzerinde dahi olsa toprağın korunup işletilmesi büyük kazanımlar sağlamaya götürecektir.

3. İnsanı Toprağa Gömme

Ayetler Arapların geçmişte uygulamakta oldukları kız çocuğunu diri halde toprağa gömme tavırlarına yer vermiştir. Eşinin kız çocuğu doğurduğunu duyan baba buna sevinecek yerde aşırı derecede üzülme, kendisine müjde verilip bir çocuğunun dünyaya geldiği haberi verildiğinde bu kimse ya çevresinden gizlenmekte, ya da içine girdiği aşağılık duygusu içinde kızını yanında tutmaya katlanmamak için onu toprağa gömme gibi bir karar vermektedir. Ayet onların bu hâli ni tasvir etmiş ve bundan sakındırmıştır (Nahl 16/58-9).

4. İnsanın Topraktan Yaratılışı

Kur'an bu hususu vurgularken, iki kişinin karşılıklı diyaloguna yer vermiştir. Bunlardan birisi diğerine “seni topraktan, sonra da nutfe (sperm)den yaratan, daha sonra seni bir insan biçimine sokan Allah'ı inkâr mı ediyorsun?” (Kehf 18/18), bu yolla insana kendi yaratılışı hatırlatılmıştır. Bu safhaları düşünen insan, iman etmede tereddüt göstermeyecektir. Bu hususa vurgu yapılmış ve insanın aslından hareketle doğru tefekkürde bulunması için imkân sağlamıştır. “Ey insanlar! Eğer yeniden dirilmekten şüphede iseniz şunu bilin ki biz sizi topraktan yarattık” (Hac 22/5). Diriliş gerçeğini inkâr edenlere insanın yaratılışı hatırlatılmıştır. Ayet insanın anne karnındaki hallerini dünyaya gelişine kadar geçen zaman içindeki sürecini açıklamış ve onu bu hususları düşünmeye çağırmıştır. “Sizi topraktan yaratması O'nun (varlığının) delillerindendir. Sonra siz (her taraftan) yayılan insanlar oldunuz” (Rum 30/20). İnsanın topraktan yaratılışı sonra da geçirdiği safhalara vurgu yapılmıştır (Fatır 30/11; Gafir 40/67). Bunu tefekkür eden insan, doğru karar vererek inanç yolunu seçecektir.

5. Topraktan Diriliş

Ayetlerde ölüp toprağa karışan insanın dirilişi, özellikle hatırlatılan bir husustur. İnkarcılar “biz toprak olduğumuz zaman yeniden mi yaratılacağız?” (Rad 13/5) demişlerdir. Onların bu tutumları nedeniyle ceza görecekları hatırlatılmıştır. “Size öldüğünüz toprak ve kemik yığını hâli ne geldiğinizde sizin çıkarılacağınızı mı vaat ediyor?” (Müminun 23/35)

sözleri ile kabirden dirilişin olmayacağını ileri sürmüşlerdir. Onlar bunu kabullenemediklerinden ayetler birçok münasebetle konu üzerinde onların şüphelerini de belirterek vurgu yapmıştır (Müminun 23/82). Hem kendileri hem de önceki atalarının toprak olduktan sonra diriltileceklerine inanma zorluğu yaşamışlardır.¹ Toprakta kaybolan ölülerin dirileceğini kabul etmeyenlere Kur'an onların yaratılışını hatırlatmış, ilk var oluşta insanı meydana getirenin onları dirilteceğini bildirmiş, onları bu gerçeği ve yaratılış hakikatini tefekküre davet etmiştir (Yasin 76-83).

6. Toprak Olma Dileği

Kur'an inkârcıların ahirette “keşke toprak olsaydım” (Nebe 78/40) diyeceğini hatırlatmıştır.

7. Toprakla İlgili Kavramlar

a) Sera; toprağın altını ifade etmek için kullanılmıştır. Bir defa geçmektedir (Taha 20/6).

b) Arz/yeryüzü; bu ifade (34) defa ötre, (86) defa üstün, (331) defa esre, iki defa iki üstün, (3) defa sizin yurdunuz, (3) defa bizim yurdumuz, (1) defa onların yurdu ve (1) defa benim yurdum şeklinde olmak üzere (462) defa geçmiştir. Yerin/toprağın yetiştirdiği mahsulü talep etmek insan için bir yükümlülüktür (Bakara 2/61). Yeryüzünün fesada uğraması endişesi karşısında tedbir alınması esası getirilmiştir (Bakara 2/251; Müminun 23/71). Dünya kadar geniş cennetler verileceği belirtilmiş ve insan bu genişlikte nimete ermeye çağırılmıştır (Al-i İmran 3/133). İnsanlar içinden bir kesimin yerin dümdüz olmasını talep ettiği belirtilmiştir (Nisa 4/42). Yeryüzünün geniş olduğu hatırlatılmış ve bu yöntemle insanın ufku açılmıştır (Nisa 4/97). Onun geniş olmasına rağmen o, insana dar gelmekte ve kendini darlıkta hissetmektedir (Tevbe 9/25, 118). Yerin süs ve ziynetlerinin olduğu belirtilmiş, bunlarla oradaki yeşillikler ve verimden bahsedilmiştir (Yunus 10/24).

c) Tıyn; Toprağı ifade etmektedir. Yaratılış konusu çerçevesinde sunulmuştur.

d) Türeb; Toprağın bir başka kullanım ifadesidir. Farklı lafızlara yer verildiği ve bu yönüyle kapsamlı bakış getirildiği görülmektedir.

8. Kur'an'da Kullanım Biçimleri

¹ İlgili ayetler için bk.: Nemi 27/67; Saffat 37/16, 53; Kaf 50/3; Vakia 56/47.

8.1. Özne Konumuyla Yeryüzü Kavramı

Nuh tufanının sonunda yeryüzü suları içine çekmiş, tufan hadisesi son bulmuş ve yeryüzü doğal hâli ne dönmüştür (Hud 11/44). Yer ve sema kaldıkça gerçekleşecek olan hadiselere açıklık getirilmiş (Hud 11/107-8), yerin kesilmesi ve yarılması ifadesi kullanılmıştır (Rad 13/31; Meryem 19/90). Kıyamet zamanı yeryüzünün sisteminin bozulacağı belirtilmiştir. “O günde yer başka bir yer olur, gökler de” (İbrahim 14/48) ifadesiyle bir değişimin söz konusu olacağı belirtilmiştir.

Yerin ve oradakilerin Allah’ı tesbih etmesi ile ilgili bilgi verilmiştir. “Yedi gök, yer ve bunlarda bulunan herkes O’nu tesbih eder” (İsra 17/44). İlahi tespite göre hiçbir sapma olmaksızın O’na itaat eder. Onlar belirlenen esaslara uymak durumundadırlar. Toprağın bitirdiklerini Allah’ın yarattığı gerçeği bildirilmiştir. “Yerin bitirdiklerinden insanların kendilerinden ve henüz mahiyetini bilmedikleri şeylerden bütün çiftleri yaratan Allah’ı tesbih ederim” (Yasin 36/36). Yerin/toprağı su ile yeşermesi, gökten yağmur indirmesi ve yeryüzünün canlılık kazanması hatırlatılmıştır (Hac 22/63). Ölü toprağa yağmurla hayat verildiği, ondan tanelerin çıkarılması üzerinde düşünülecek hususlar olmuştur (Yasin 36/33).

Yerin Allah’a mahsus olduğu ifade edilmiştir. “Bu dünya ve onda bulunanlar kime aittir? Allah’a aittir diyecekler” (Müminun 23/84-5) bilgisi verilmiştir. Yerin Allah’ın emriyle ayakta durduğu, “göğün ve yerin O’nun emriyle durduğu, O’nun delillerindedir” (Rum 30/25) ayeti ile Allah’ın varlığına delil olarak hatırlatılmıştır. Allah’ın yeryüzünün geniş olduğu “bu dünyada iyilik yapanlara iyilik vardır. Allah’ın yeryüzü geniştir” (Zümer 39/10) bilgisi verilmiştir. Yerin hakimiyetinin Allah’ın elinde olduğu hatırlatılmıştır. “Kıyamet günü yeryüzü O’nun tasarrufundadır. Gökler O’nun kudretiyle dürülmüş olacaktır” (Zümer 39/67). Oranın Allah’ın nuruyla aydınlandığı bildirilmiştir (Zümer 39/69). Burada Bahsedilen yeryüzü mahşerdir. İnkarcıların kötü sonu hakkında bilgi verilmiş ve onların ardından gök ve yerin ağlamadığı şeklinde sanatlı anlatımla insanları köle hâli ne getiren zalimlerin yeryüzünde akıbeti hatırlatılmıştır (Duhan 44/29).

İnsanlar toprağın altında oraya konduğu gibi kalmamakta, toprak onları eksiltip bitirmektedir. Bu durum dirilme olmayacağı anlamına gelmemektedir. Toprağın onlardan neleri noksanlaştırdığını bilmek Allah’a malumdur (Kaf 50/4). “Araziyi çevresinden eksilteceğimizi görmezler mi?” (Enbiya 21/44). Burada belirtilen arazinin inkârcılardan Müslümanların eline geçen topraklar olduğu ve onlara bunun müjdesinin verildiği yorumu söz konusudur. Bunun Müslümanlara hasımlık edenlerin toprakları olduğunun kabul edilmesi ve Müslümanlar tarafından fethedilmesi anlayışı bulunmaktadır. Yerin yarılması: “o gün yer

yarılır. Onların üzerinden süratle açılır” (Kaf 50/44) şeklinde ifade edilen kıyamet esnasında gerçekleşecek olanları bildirmektedir.

Bunun gerçekleşmesi, “yer şiddetle sarsıldığı, dağlar parçalandığı, dağılıp toz duman hâli ne geldiği zaman” (Vakia 56/4) hatırlatılmıştır. Bunlar gelecekte gerçekleşecektir. Taşınması “yeryüzü ve dağlar kaldırılıp birbirine tek çarpışla çarpıp darmadağın edildiği zaman” (Hakka 69/14) o gün gerçek olacak ve kıyamet meydana gelecektir. “O gün yeryüzü ve dağlar sarsılır. Dağlar çöküntü ile akıp kum yığına döner” (Müzemmil 73/14). “Gök yarıldığı, Rabbini dinleyip boyun eğdiği, yer dümdüz edilip içinde bulunanları boşalttığı ve Rabbini dinleyip itaat ettiği zaman” (İnşikak 84/1-5), “yeryüzü parça parça döküldüğü zaman” (Fecr 89/21) tasvirleri yapılmıştır. “Yeryüzü sarsıntısıyla sallandığı, toprak ağırlıklarını dışarı çıkardığı ve insan ne oluyor buna! dediği vakit, o gün Rabbinin bildirmesiyle haberlerini anlatır” (Zilzal 99/1-5). Ağırlığını çıkarması diriliştir. Onun bağrında sakladıkları dirilip mahşere gelecektir.

8.2. Nesne Olarak Yeryüzü Kavramı (Arza)

Allah insanı yeryüzüne indirirken “ininiz sizin için yeryüzünde barınak ve belli bir zamana kadar yaşamak vardır” (Bakara 2/36) denmiştir. Yerin sığır tarafından sürülmesi, boyunduruk altına giren, yeri süren ve ekin sulayan hayvanlar söz konusu edilmiştir (Bakara 2/71). Sonuçta yerde bir ihya/canlanma gerçekleşmektedir.²

Kürsinin kapsamının mahiyeti ve muhtevası “kürsisi gökleri ve yeri içine alır” (2/255) ifadesi ile haber verilmiştir. Musa’nın kavmine kutsal yere geçiş emri verilmiştir. Musa kavmine “ey kavmim! Allah’ın size yazdığı mukaddes toprağa girin” (Maide 5/21) emrini vermiş, onlar ise emre muhalefet etmiş ve verilen emri yerine getirmemişlerdir. Burada yer kavramı bu münasebetle geçmektedir. Allah’ın yeri yaratması birçok vesile ile hatırlatılmıştır.³ Eşsiz yaratılmış olduğu belirtilmiştir. “Yüzümü gökleri ve yeri yoktan yaratan Allah’a çevirdim” (Enam 6/79) ifadesini Hz. İbrahim dile getirmiştir. Miras alış ve miras kalışı yönüyle tanıtılmış ve insanın bu gerçeği görmesi gerektiği vurgulanmıştır.⁴

Yerden ayrılmama bağlamında Hz. Yusuf’un kardeşlerinin ifadesi olarak “bu yerden asla ayrılmayacağım” (Yusuf 12/80) dediği belirtilmiştir. “Bizim yeryüzüne gelmemiz” (Rad

² Bakara 2/164; Nahl 16/65; Ankebut 29/63; Rum 30/19, 24, 50; Fatır 35/9; Casiye 45/5; Hadid 57/17.

³ Enam 6/1, 73; Araf 7/54; Tevbe 9/36; Yunus 10/3; Hud 11/7; İbrahim 14/19, 32; Hicr 15/85; Nahl 16/3; İsrâ 17/99; Taha 20/53; Enbiya 21/16; Furkan 25/59; Neml 27/60; Ankebut 29/44, 61; Rum 30/8; Lokman 31/25; Sede 32/4; Yasin 36/81; Sad 38/27; Zümer 39/5, 38; Fussilet 41/9; Zuhuf 43/9; Duhan 44/38; Casye 45/22; Ahkaf 46/3, 33; Kaf 50/38; Tur 52/36; Hadid 57/4; Tegabun 64/3.

⁴ Araf 7/100, 128; Meryem 19/40; Enbiya 21/105; Zümer 39/74.

13/41) ifadesi kullanılmış, Allah bunu kendisi hakkında haber vermiştir. Mesken edinme bağlamında inkârcıların yerlerinin Müslümanlara bırakılacağı belirtilmiştir (İbrahim 14/14). Yere geçirme tehdidi inkârcılara verilecek bir ceza olarak bu tehdit yapılmıştır.⁵ Kibirleşme tavrı kınanmış ve ona yeri yaramayacağı hatırlatılmıştır. “Yeryüzünde böbürlenerek dolaşma, çünkü sen ne yeri yarabilir ne de dağlarla ululuk yarışına girebilirsin” (İsra 17/37). “Göklerle yer bitişik bir halde iken bizim onları birbirinden kopardığımızı ve her canlı şeyi yarattığımızı inkârcılar görmezler mi?” (Enbiya 21/30) sorusu yaratılışla ilgili önemli bilgi sunmaktadır. “Biz sizi topraktan yarattık” (Hac 22/5) gerçeğini duyurmuştur. Hâli yle burada belirtilen ilk insanın yaratılışıdır. Her bir insanın anne karnında yaratılışı açıklığa kavuşturulmuştur.

Allah kendisinin insana olan nimetlerini haber vermiştir. “Yoksa yeryüzünü oturmaya elverişli kılan, aralarından nehirler akıtan, onun için sabit dağlar yaratan ve iki deniz arasına engel koyan” (Neml 27/61) olarak tanıtmıştır. Bunlar O’nun var etmesiyle meydana gelmiştir. “Allah yeri sizin için bir mesken, göğü de kubbe gibi bir yapı olarak bina eden, size şekil verip de şeklinizi güzel yapan ve sizi temiz besinlerle rızıklandırandır” (Mümin 40/64). Bunlar insanlara verilen nimetlerden bir kesit olarak hatırlatılmıştır. Su ve maden çıkarmak, ya da ekip ağaç dikmek suretiyle yeri imar eden eski kavimlerin inkârları sonunda Allah’ın gazabına uğrayışları hatırlatılmış, onların kalıntılarının ibret almak için incelenmesi emredilmiştir. “Onlar yeryüzünde gezip de kendilerinden öncekilerin akıbetinin nice olduğuna bakmadılar mı? Onlar kendilerinden daha güçlülerdi. Yeryüzünü kazıp alt-üst etmişler, onu bunların imar ettiklerinden daha çok imar etmişlerdir” (Rum 30/9). Yerkürede yapılan imar faaliyetleri açısından geçmişle mukayese yapılmasına imkân sağlanmıştır.

Allah kainat için sistem belirlemiştir. “Şüphesiz Allah gökleri ve yeri, nizamları bozulmasın diye tutuyor. Ant olsun ki onların nizamı eğer bir bozulursa, kendisinden sonra hiç kimse onları tutamaz” (Fatır 35/41) şeklinde onun giderilmesi hatırlatılmıştır. “Sen yeryüzünü boynu bükük, kuru görürsün, işte o halde iken biz ona suyu indirdiğimiz zaman harekete geçip kabarıp. Ona can veren elbette ölüleri diriltecektir” (Fussilet 41/39). Allah’ın varlığının ve birliğinin delili olarak bunlara yer verilmiştir. “O size yeri beşik kılan ve doğru gitmeniz için yeryüzünde size yollar gösterendir” (Zuhruf 43/10). “Devamlı akan bir su ile göğün kapılarını açtık. Yeryüzünde kaynaklar fışkırttık” (Kamer 54/12). Burada bahsi geçen yerin suyu ile semadan inen su olup Hz. Nuh’un inkârcı kavmini helâk etmiştir.

“Allah yeri mahlûkat için koymuştur” (Rahman 55/10). O yaratıkların hizmetine sunulmuş ve onların hayatına uygun konumda dizayn edilmiştir. “Yeryüzünü size boyun

⁵ Nahl 16/45; Kasas 28/81; Ankebut 29/40; Sebe 34/9; Mülk 67/16.

eğdiren O'dur. Şu halde yerin sırtlarında dolaşın ve Allah'ın rızıkından yiyin" (Mülk 67/15). Yeryüzündekilerin insanların istifade etmesine uygun bir durumda yaratıldığı belirtilmiştir. İnsan bunlardan yararlanarak yükselmeyi gerçekleştirecektir. Hz. Nuh inkârcı kavmini doğru inanca çağırırken kullandığı deliller arasında şunlar vardı. "Allah sizi yerden bitirdi. Sonra sizi yine oraya döndürecek ve sizi yeniden çıkaracaktır. Allah geniş yollar edinip dolaşabilirsiniz diye yeryüzünü sizin için bir sergi yapmıştır" (Nuh 71/17-9). "Biz yeryüzünü dirilere ve ölümlere toplanma yeri yapmadık mı? Yeryüzünde haşmetli dağlar yarattık ve sizlere tatlı sular içirdik" (Mürselat 77/25-7).

"Biz yeryüzünü bir beşik, dağları da birer kazık yapmadık mı?" (Nebe 78/6-7). "Ondan sonra yeryüzünü elips şeklinde" (Naziat 79/30) yarattığını bildirmiştir. Bunlar Allah'ın yeryüzünü yaratması ve onda insanlara ve diğer varlıklara tahsis ettiği nimetleri hatırlatan ayetlerden sadece bir kesittir. Özel olarak da Müslümanlarla ilgili bilgi verirken "hatırlayın ki bir zaman siz yeryüzünde aciz tanınan az kimselerdiniz. İnsanların sizi kapıp götürmesinden korkuyordunuz da şükredesiniz diye Allah sizi barındırdı" (Enfal 8/26). Yeryüzü ifadesi ile birlikte insana verilen temiz ve güzel şeyler hatırlatılmış, verilenlerden istifade ederken nimetleri vereni tanımak gerektiği bildirilmiştir.

8.3. Esre Kullanımı

Üç yüz otuz bir (331) defa geçmektedir. Onda olan işlerin ne olduğu, neyin var? edildiği belirtilmiştir. Fesat; "onlara yeryüzünde fesat çıkarmayın" (Bakara 2/11) emri verilmiştir. Zira orası bunun işleneceği yer değildir. Fakat insan ilahi emre muhalefet etmiş, "yeryüzünde fesat çıkardılar" (Bakara 2/27) ifadesiyle haber verilen fitneyi çıkarmıştır. Ayetler yeryüzünün Allah tarafından yaratıldığını ve O'na itaatin yerine getirilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁶ İnsana Allah'ın hükümlerini uygulayan halifelik görevi verildiği bildirilmiştir.⁷ Yeryüzünde her hangi bir yer anlamında kullanılmıştır. Kardeşleri Yusuf'u atarken önemsiz bulmuş ve değersiz bir varlık olarak her hangi bir yere atmayı planlamışlardır (Yusuf 12/9). Yurt, mekan edinme anlamı inkârcıların yerlerinin Müslümanlara yurt kılınması "Allah onların yerlerine, yurtlarına, mallarına, ayak basmadığınız topraklara sizi mirasçı yaptı" (Abzap 33/27) buyurmuştur. Yurdundan çıkmak olgusunu haber vermiştir.⁸ Yurdundan kaçırılmak, Hz. Peygamber döneminde gerçekleşen

⁶ Bakara 2/29, 117, 164; Al-i İmran 3/190-1; Yunus 10/6; Kehf 18/51; Rum 30/22; Fatır 35/40; Mümin 40/57; Şura 42/29; Ahkaf 46/4; Talak 65/12.

⁷ Bakara 2/30; Yunus 10/14; Nur 24/55; Neml 27/62; Fatır 35/39; Sad 38/26.

⁸ Araf 7/110; Taha 20/37, 63; Şuara 26/35; İbrahim 14/13.

hicret vakası dile getirilmiş ve Müslümanlara sunulan Medine'ye yerleşme hatırlatılmıştır (Kasas 28/57).

“Benim yeryüzüm genişdir” (Ankebut 29/56) bilgisi verilmiş ve insanlar ibadete çağrılmıştır. Allah'ın gerçekleşen her şeyi bildiği ve hiçbir şeyin O'na gizli kalmadığını bildirmiştir.⁹ Hz. Musa'nın kavmine “Allah'ın rızıkından yiye, için, yeryüzünde bozgunculuk etmeyin” (Bakara 2/60) şeklinde belirtilen yasaklar getirilmiştir. İnsan yeryüzünün Allah'ın olduğu bilinciyle hareket edecektir.¹⁰ O varlıklara ibretle bakarak yaratıcıyı tanıyacaktır. “Allah'ın gökten indirdiği bir su ile ölmüş olan toprağı diriltmesinde yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgarları ve yer ile gök arasında emre amade bekleyen bulutları döndürmesinde elbette düşünen bir topluluk için pek çok deliller vardır” (Bakara 2/164). Bunların Allah'ın varlığını ve birliğini ispat eden alametler olduğu sonucuna varacaktır. Yerdeki her şeyin tamamından ibret alacaktır.¹¹ Din insanın kazandıklarından ve rızık olarak yerden çıkarılanlardan hayra harcamasını emretmiştir. Bunlar içinden değersiz şeyler verilmeyecektir (Bakara 2/267). Rızık kazanmak için yeryüzünde dolaşarak kazanma imkânı bulunacak ve bu hareketliliği sağlayamayanlara destek verilecektir (Bakara 2/273). Yer ve gökteki her şeyin hiç birisi Allah'a gizli kalmadığı belirtilmiştir (Al-i İmran 3/5). Yer ve gökte ne varsa hepsi Allah'a teslim olmuştur (Al-i İmran 3/83). Dünya dolusu altını olsa ve bunu fidye olarak verecek olsa, inkârcı olarak ölenlere bunun fayda vermeyeceği ve kabul edilmeyeceği belirtilmiştir (Al-i İmran 3/91). İnsan yerde seyahat ederek inkârcıların akıbetini göreceklerdir.¹² Sonuçta “sema ve yerin mirası Allah'ın” (Al-i İmran 3/180; Hadid 57/10) ve her şeyin mülkü O'nundur.¹³

Kendilerine yazık edenlere melekler canlarını alırken “ne işte idiniz derler. Onlar biz yeryüzünde çaresizdik” der ve zayıflık iddiasında bulunurlar. Melekler de “Allah'ın yeryüzü geniş değil miydi? Hicret etseydiniz” derler (Nisa 4/97). “Allah yolunda hicret eden kimse gidecek çok yer ve bolluk bulur” (Nisa 4/100). Hz. Musa'ya itaat etmeyenlerin yeryüzünde şaşkın halde dolaşma cezası verilmiş (Maide 5/26) ve aleme ibret olmuşlardır. Ayetler ilk

⁹ Bakara 2/33; Al-i İmran 3/29; Maide 5/97; Yunus 10/18; Rad 13/33; İbrahim 14/38; Araf 7/55; Enbiya 21/4; Hac 22/70; Furkan 25/6; Neml 27/65; Ankebut 29/52; Fatır 35/38; Müadele 58/7; Tegabun 64/4.

¹⁰ Bakara 2/107, 116, 255, 284; Al-i İmran 3/109, 129; Nisa 4/126; 131-2, 170-1; Yunus 10/55, 66, 68; Hud 11/123; İbrahim 14/2; Nahl 16/52, 77; Kehf 18/26; Meryem 19/65, 93; Taha 20/6; Enbiya 21/19; Hac 22/64; Nur 24/42, 64; Furkan 25/2; Şuara 26/24; Rum 30/18, 26; Al-i İmran 3/26-7; Sebe 34/1; Zümer 39/44; Şura 42/4, 49; Necm 53/31; Hadid 57/2, 5; Mearic 70/14; Buruc 85/9.

¹¹ Bakara 2/205; Rad 13/18; İbrahim 14/8; Lokman 31/16; Sebe 34/9; Maide 5/17.

¹² Al-i İmran 3/137, 156; Nisa 4/101; Maide 5/97, 106; Enam 6/11; Tevbe 9/2; Yusuf 12/109; Nahl 16/36; Hac 22/46; Neml 27/65, 69; Ankebut 29/20; Rum 30/9, 42; Fatır 35/44; Mümin 40/21, 82; Muhammed 47/10.

¹³ Al-i İmran 3/189; Maide 5/17-8, 40, 120; Enam 6/3, 12; Ara 7/158, 185; Tevbe 9/116; Sad 38/10; Hucurat 49/26.

insanın iki evladından birinin diğeri öldürmesi, ne yapacağını bilemeyip şaşkın hâle gelmesi bilgisini vermiştir. Bir karganın ölü kargayı toprağa gömdüğünü görünce aynı şeyi o da kardeşine yapmayı öğrenmiş ve oda kardeşini toprağa gömmüş, ilk toprağa gömme bu yolla gerçekleşmiştir (Maide 5/31). Din fesat çıkarmayı yasaklamış,¹⁴ fesat çıkararak olmamak ve yeryüzünün bozgunculuktan uzak olması esası getirilmiştir (Maide 5/32). Fesat çıkararakın cezası belirlenmiş ve yeryüzünde sürgün bunlar arasında yaşanmıştır (Maide 5/33). İnkâr edenlerin yer yüzünde ki her şey ve bunun yanında da bir o kadarı kendilerinin olsa da bunu fidye verseler bu kabul edilmez (Maide 5/36). Hal böyle olunca insan kendisine verilen iman/temkinden yararlanacak¹⁵ ve yaratan/fatırı¹⁶ tanıyacaktır.

“Yapabilirsen yerin içine inebileceğin bir tünel ara” (Enam 6/35) ifadesi kullanılmıştır. Yeryüzünde debelenen ne varsa hepsinin ümmetler olduğu, onların rızık ve ecellerinin varlığı belirtilmiştir (Enam 6/38). Allah kara ve denizde ne varsa hepsini bilir. Yerin karanlıklarında ne varsa hepsi Allah’a malumdur (Enam 6/59). Göklerin ve yerin muhteşem varlıklarını görmeye çağrı yapılmıştır (Enam 6/75). Gökleri ve yeri yaratan O’dur (Enam 6/101). Yeryüzünde bulunanların çoğuna uymak insanı sapmalara götürebileceği uyarısı yapılmıştır (Enam 6/116). İnsan yeryüzünde Allah’ın emrini uygulamaya yetkili kılınmıştır (Enam 6/165; Araf 7/129)

“Biz sizi yeryüzüne yerleştirdik ve size orada geçim vasıtaları verdik” (Araf 7/10) şeklinde ifade edilen nimetleri hatırlatmıştır. “Sizi yeryüzünde yerleştirdik” (A’raf 7/74) bilgisi verilirken, insanın yeryüzünde fesat çıkarması yasaklanmıştır (Enfal 8/73). İnsana yeryüzünde bir süreye kadar yerleşme ve hayat sürme durumunda olduğu belirtilmiştir (Araf 7/24). Hayvanların yerin yiyecek ve içeceklerinden istifade etmesine açıklık getirilmiştir (A’raf 7/73; Hud 11/64). Yer ve gökten bereket/bolluk verilmesi hatırlatılmıştır (A’raf 7/96). Buna karşı insan kibirlenmekten sakındırılmıştır.¹⁷ Onların yeryüzünde topluluklar hâli nde dağıldıkları bildirilmiştir (A’raf 7/168). Yeryüzüne bağlanıp kalma fikri eleştirilmiştir (A’raf 7/176). Kıyamet vakası “göklere ve yere ağır gelmiştir” (A’raf 7/187) bilgisi verilmiştir. İnsanların yeryüzünde zayıf ve aciz konumda olduğu dönemlere ışık tutulmuştur (Enfal 8/26).

İnsanların gönlünü birleştirme çabasında “yeryüzünde bulunan her şeyi verseydin yine onların gönüllerini birleştiremezdin” (Enfal 8/63) bilgisi verilirken, onları Allah’ın birleştirdiği belirtilmiştir (Enfal 8/67). Savaş çağrısına karşı yere çakılıp kalmak kınanmıştır

¹⁴ Maide 5/32-3, 64; Araf 7/56, 85, 127; Hud 11/85, 126; Yusuf 12/73; Rad 13/25; İsrâ 17/4; Kefh 18/4; Şuara 26/152; Neml 27/48; Kasas 28/77, Sad 38/28; Muhammed 47/22.

¹⁵ Enam 6/6; Yusuf 12/21, 56; Kefh 18/84; Hac 22/41.

¹⁶ Enam 6/14; Yusuf 12/101; İbrahim 14/10; Fatır 35/1; Zümer 39/46; Şura 42/11.

¹⁷ Araf 7/146; Fatır 35/43; Fussilet 41/15; Casiye 45/37; Ahkaf 46/20.

(Tevbe 9/38). İnkarcının yeryüzünde dost ve yardımcısının olmadığı belirtilmiştir (Tevbe 9/74). Haksız yere taşkınlık yapmak kınanmış (Yunus 10/23) ve yeryüzünde rızkını her çeşidini vereni tanımak bir yükümlülük olarak getirilmiştir.¹⁸ Yeryüzü dolusu malı olsa azaptan kurtulmak için insanın ahirette bunu feda etmeyi göze alacağı belirtilmiştir (Yunus 10/54). Yer ve semada ki hiçbir şeyin Allah'a gizli kalmadığı vurgulanmıştır (Yunus 10/61; Sebe 34/3). Yeryüzünde kibirlenme kınanmış (Yunus 10/78) ve Firavun bunlardan bir örnek olmuştur (Yunus 10/83). Allah dileseydi yeryüzündekiler iman ederdi (Yunus 10/99). İnsan Yer ve göklerdekilere ibretle bakacaktır (Yunus 10/101). Yerdeki rızkı Allah'ın takdirindedir (Hud 11/6). İnsanlar yeryüzünde Allah'ı aciz bırakamazlar (Hud 11/20).

Onlar insanı yerde yaratanın O olduğunu bileceklerdir (Hud 11/61). “Yeryüzünde bozguncular olarak dolaşmayın” (Hud11/85) emri verilmiştir. Yeryüzü kavramı Mısır ülkesi anlamında kullanılmıştır (Yusuf 12/55). İnsan gök ve yerdeki delilleri dikkate alacaktır (Yusuf 12/105). Yer küresinde birbirine komşu kıtalar ve buralarda yetişen mahsulün çeşitliliği ve aynı sudan istifade ettiği halde yemişlerinin farklı oluşunun ibret verici olduğu hatırlatılmıştır (Rad 13/4). Yerdeki ve gökteki varlıkların Allah'a itaat edişi, O'na secde etme olarak ifade edilmiştir.¹⁹ Bu işlem tesbih etme lafzıyla da anılmıştır (Nur 24/41). Zira Allah göklerin ve yerin Rabbi olarak tanıtılmıştır.²⁰

Gökten su indirilmesi ve bununla yerin imarı hatırlatılmış, insanlara fayda verenin yeryüzünde kaldığı belirtilmiştir (Rad 13/17). Kötü söz gövdesi yerden koparılmış bir ağaca benzemektedir (Nahl 14/26). Kıyamet sahnesi olarak yerin başka bir yer, göklerin de başka göklere değiştirileceği bildirilmiştir (İbrahim 14/48). Şeytanın yeryüzünde insanlara günahları süsleyeceğini ve onları azdıracağını belirtmiştir (Hicr 15/39). Yeryüzünde insanlar için rengarenk yaratıklarda öğüt ve ibret olduğu vurgulanmıştır (Nahl 16/13). Yeryüzünde böbürlenerek yürüme eylemi suç olarak tanıtılmıştır (İsra 17/37). Peygamberi yurdundan çıkarma girişimi kınanmış işlerdendir (İsra 17/76). Peygamberlerden istenen mucizelerden birisi de onlar için yerden bir kaynak fişkırtmasıdır (İsra 17/90). Meleklerden peygamber isteyenlere karşı cevap “eğer yeryüzünde yerleşmiş olanlar melekler olsaydı biz onlara gökten bir melek gönderirdik” (İsra 17/95) ifadesidir. Geçmişte firavun inanmış toplumu ülkeden çıkarmak istemiştir (İsra 17/103). Allah insanlardan hangisinin daha güzel amel edeceğini denemek için yeryüzündeki her şeyi ziynet olarak yaratmıştır (Kehf 18/7).

¹⁸ Yunus 10/31; Sebe 34/24; Fatır 35/3; Nahl 16/73; Neml 27/64.

¹⁹ Rad 13/15; Hac 22/18; Neml 27/25; Nahl 16/36, 49.

²⁰ Rad 13/16; İsra 17/102; Kehf 18/14; Enbiya 21/56; Saffat 37/5; Sad 38/66; Duhan 44/7, 51, 23; Nebe 78/37.

Semadan inen su ile yeryüzünün bitkisinin birbirine karışmasının sonuçları verilmiş (Kehf 18/45), inkârcıların yeryüzünde birtakım tanrılar edinmeleri kınanmıştır (Enbiya 21/21). Sarsılmayı önlemek için yeryüzünde dağların var edilmesi ve yollar açılması nimeti hatırlatılmıştır (Enbiya 21/31; Lokman 31/10). Aleme bereketler verilen yerlere dikkat çekilmiş (Enbiya 21/71, 81) ve yerdekilerin insanın emrine verildiği vurgulanmıştır. Gökyüzü de yere düşmeyecek şekilde var edilmiştir (Hac 22/65). Gökten yağmurun ölçülü yağdırılması ve onun yerde durgunlaştırılması hatırlatılmıştır (Müminun 23/18). İnsanlar yeryüzünde yaratılmış (Müminun 23/79; 67/24) ve onların orada kalış müddetinin sorulacağı uyarısı yapılmıştır (Müminun 23/112). Allah kendini gök ve yerin nuru olarak tanıtmıştır (Nur 24/35). İnsanın inkâr etmek suretiyle yeryüzünde Allah'ı aciz bırakamayacağı uyarısı vurgulanmıştır (Nur 24/57). Yeryüzünde tevazu ile yürümek Allah'ın iyi kullarının vasfı olarak belirlenmiştir (Furkan 25/63).

Yeryüzünü ve orada yaratılan çiftleri inceleme çağrısı yapılmıştır (Şuara 26/7). Yeryüzünde bozgunculuk yapma ve karışıklık çıkarma yasağı genelleştirilmiştir (Şuara 26/183). Bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmak peygamberlerin sunduğu genel geçerli yasaktır (Ankebut 29/36). Gök ve yerdeki her gizli varlık açık bir kitapta bulunmaktadır (Neml 27/75). Kıyamet öncesi dabbetü'l-arz denen bir yeryüzü hayvanının ortaya çıkacağı haberi verilmiştir (Neml 27/82). O zaman insanlar dehşet içinde olacaklardır (Neml 27/87). Yeryüzünde azgınlık gösteren insan olarak Firavunun işlerine yer verilmiştir (Kasas 28/4, 83). Yeryüzünde güçsüz düşürülenlere ilahi yardım edileceği belirtilmiştir (Kasas 28/5). Zaman içinde bu güçsüz düşürülenler hâkim konuma gelebilmektedir (Kasas 28/6). Yerde zorba olmak kınanmış bir tutumdur (Kasas 28/19). Haksız yere büyüklük taslama ve böbürlenme yasağı getirilmiştir (Kasas 28/39; Ankebut 29/3; Lokman 31/18). İnsan Allah'ı aciz bırakma gücüne sahip değildir (Ankebut 29/22). Yakın yer şeklinde yerin Müslümanların bulunduğu ortama göre yerleri hakkında bilgi verilmiş (Rum 30/3), yer ve göğün sisteminin Allah'ın emriyle devam etmekte olduğu belirtilmiştir (Rum 30/25).

Gökler ve yerdeki en güzel vasıflar Allah'a mahsustur (Rum 30/27). Varlıkların insanın emrine verildiği belirtilmiştir (Lokman 31/20). İnsan acizdir. “Kimse nerede öleceğini bilemez” (Lokman 31/34). “Allah gökten yere kadar her işi düzenleyip yönetir” (Secde 32/5) bilgisi verilmiştir. “Toprağın içinde kaybolduğumuz zaman gerçekten biz mi yaratılacağız derler?” (Secde 32/10) sözleriyle bir kesimin dirilişi inkâr ettiklerini dile getirmiştir. “Kupkuru ve çorak yerlere suyu ulaştırdığımızı, onunla gerek hayvanlarının gerekse kendilerinin yiye geldikleri ekini çıkarmakta olduğumuzu da görmediler mi?” (Secde 32/27)

uyarısı yapılmıştır. Gökten su indirilip yerde yeşilliklerin çıkarılışı hatırlatılmıştır (Zümer 39/21). “Biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler” (Ahzab 33/72) ayeti onların sorumluluk almaktan korktuğu ve bunu insanın aldığını vurgulamıştır. “Yerin içine gireni ve ondan çıkanı, gökten ineni ve oraya çıkanı bilir” (Sebe 34/2) ayeti yerdeki her bir faaliyetin O’na malum olduğunu haber vermiştir.

Hız. Süleyman’ın vefatı hadisesinde onun yere düşüşü ifade edilmiştir (Sebe 34/14). İlah sanılan putların zerre miktarınca hiçbir şeye sahip olmadıkları hatırlatılmıştır (Sebe 34/22). “Yerde ne varsa hepsi ve onunla birlikte bir misli daha zalimlerin olsaydı, azaptan kurtulmak için onu feda ederdi” (Zümer 39/47) ayeti bir kimsenin kurtuluş için neler yapabileceğini hatırlatmıştır.

Kıyamet tasviri yapılmış, “sura üflenince göklerde ve yerde kim varsa hepsi düşüp ölmüş olacaktır” (39/68) hatırlatması yapılmıştır. Yeryüzünde gezip dolaşma ve ibret alma emredilmiştir (Mümin 40/21, 82; Fatır 35/44). Yeryüzünde fesat çıkarma inkârcıların müminlere suçlamaları arasında yer almıştır (Mümin 40/26). Yeryüzünde şımarmak ve böbürlenmek yasaklanmıştır (Mümin 40/29, 75). Yer küre görevini yapmaktadır (Fussilet 41/11). Bu durum yaratana itaat olarak belirlenmektedir. Meleklerin yerdekiler için mağfaret diledikleri belirtilmiş (Şura 42/5) ve bu varlıklar arasında ilişki kurulmuştur. “Göklerin ve yerin anahtarları O’nundur” (Şura 42/12; Zümer 39/63). Hal böyle olunca, kul O’na muhtaçtır. “Allah kullarına rızık bol olarak verseydi yeryüzünde azarlardı” (Şura 42/27) hatırlatması yapılmış ve azmayı önleme dikkate alınmış, Kur’an’ın muciz olduğunu görmeye çağrı yapılmıştır.²¹

Yeryüzünde haksız yere taşkınlık yapanlar uyarılmıştır (Şura 42/42). “Eğer dileyseydik içinizden yeryüzünde yerinize geçecek melekler yaratırdık” (Zuhruf 43/60) buyurmakla beraber, insanın yerine geçecek bir başka varlık yaratılmamıştır. “Gökteki ilah da yerdeki ilah da O’dur” (Zuhruf 43/84). Gerçek Rab, hakiki ilah ve mutlak mabut Allah’tır. “Göklerde ve yerde inananlar için birçok ayetler vardır” (Casiye 45/3; Zariyat 51/20). “O, göklerde ve yerde ne varsa hepsini size boyun eğdirmiştir” (Casiye 45/13) ayetti diğer varlıklarla insanın ilişkisine açıklık getirmektedir. “Göklerin ve yerin orduları Allah’ındır” (Fetih 48/4, 7) bilgisi verilmiş, “Allah Göklerin ve yerin görülmeyen sırlarını bilir” (Hucurat 49/18) hatırlatması yapılmıştır. “O sizi topraktan yarattı” (Necm 53/32) bilgisi sunulurken, yeryüzü ifadesi kullanılmıştır. “Göklerde ve yerde kim varsa O’ndan ister” (Rahman 55/29) bilgisi varlıkların Allah’a muhtaç olduğunu ifade etmektedir.

²¹ Şura 42/31; Ahkaf 46/3; Cin 72/12.

“Göklerin ve yerin çevresinden geçmeye gücünüz yetiyorsa geçin” (Rahman 55/33) uyarısı yapılmış ve yer küreyi yaratanı tesbih etmek emredilmiştir.²² Zira semalar ve yeri Allah yaratmıştır (Hadid 57/4). “Genişliği gökle yerin genişliği kadar olan cennete koşuşun” (Hadid 57/21) teşviki yapılmıştır. “Yeryüzünde vuku bulan ve sizin başınıza gelen bir musibet yoktur ki biz onu yaratmadan önce bir kitapta yazılmış olmasın” (Hadid 57/22) bilgisi üstün bir takdirin varlığını bildirmektedir. “Namaz bitince yeryüzüne dağılın” (Cuma 62/10) esası getirilmiş ve Cuma Namazı kılınınca insanların işlerine gitmesi esası getirilmiştir. “Göklerin ve yerin hazineleri Allah’ındır” (Münafikun 63/7) bilgisi verilirken, kapsamlı bir hazine kastedilmiştir. “Allah sizi de yerden bitki bitirir gibi bitirmiştir” (Nuh 71/17) sözü ile Nuh kavmine verilen nimetleri hatırlatmıştır. “Yeryüzünde kafirlerden hiç kimseyi bırakma!” (Nuh 71/26) demek suretiyle, Hz. Nuh inkârcıların cezalandırılmasını istemiştir. “Yeryüzündekilere kötülük mü murat edildi?” (Cin 72/10) endişesi bulunmaktadır. Bu da değişimler ve yeni gelişmeler karşısındadır. Yeryüzünde yolculuk esnasında olanlar için dini yükümlülüklerde kolaylıklar sağlanmıştır. Bunu “yeryüzünde yol tepme” (Müzemmil 73/20) olarak ifade etmiştir.

“Nebat bitiren yere yemin olsun” (Tarık 86/12) ve diğer ayetler varlıkları düşünerek Allah’a ulaşmaya çağırılmaktadır. “Yeryüzünün nasıl söbüleştirildiğine bakmazlar mı” (Gâşiyeh 88/20) ayeti onu tetkik etmeye çağırılmaktadır. “Yere ve onu düzlük yapana yemin olsun” (Şems 91/6) ve diğer birçok varlığa yemin etmiş, nefsinin kötülükten arındırılmasını kurtulacağı ve kötülüğe dalanların ziyanda olacağı hatırlatılmıştır. Bu gerçek uyarılarla ifade edilmiştir.

Sonuç

Toprak ve yeryüzü kavramlarının Kur’an ayetlerinde hangi münasebetlerle nasıl geçtiği incelendiğinde insanın bu varlıklar üzerinde düşünmeye çağırıldığı görülmektedir. Bunların yaratılışı, tarihi, geçmişte ki serüveni, sakinleri gibi pek çok yönüyle ifade edilmiştir. Peygamberler tarihi yönüyle görülmesi, insanın bizzat kendini ilgilendiren bağlamıyla incelenmesi ve ondan yararlanma çağrısı yapılması dikkat çekicidir. İnsan ve toprak iki değerli varlık olarak ayetlerin temel kavramı olarak anılmış ve insanın gerçekleri görmesi yönüyle vurgulanmıştır. İnsanın yararlanması için sunulanlar arasında toprak ana unsur olarak ayetlerde sıklıkla geçmiş ve insan bunlar üzerinde derin tefekküre çağırılmıştır.

²² Hadid 57/1; Haşr 59/1, 24; Saf 61/1; Cuma 62/1; Tegabun 64/1.